

MARTIN ŠRAJER / 2. 1. 2024

Filmouka

„Filmová výchova v Česku má před sebou ještě dlouhou cestu“, zaznělo začátkem prosince na pražském křtu *Filmouky*. Několik let připravovaný průvodce světem filmu a audiovize pro základní školy a odpovídající ročníky gymnázií může pro zmíněnou cestu představovat důležitý (po)krok. Nabízí široce přístupný výukový materiál, vycházející vstříc požadavkům a potřebám českých pedagogických pracovníků a pracovníc, kteří se věnují (případně by se rádi věnovali) audiovizuální výchově. Dosud byli do velké míry odkázáni na vlastní nebo převzaté, neformální metodické a pedagogické podklady. Oficiální učebnice u nás zastupoval pouze český překlad *Umění filmu* od Davida Bordwella a Kristin Thompson, určený ovšem primárně pro vysokoškolské studenty oboru filmová věda.

Obě knihy, *Filmouka* i *Umění filmu*, mají navenek podobnou skladbu. Stručně představují historii pohyblivých obrazů, osvětlují vybrané filmové pojmy a techniky, zabývají se formou, významy, vyprávěním nebo žánry (někdy, například u pravidla osy, jsou k výkladu použity i prakticky totožná grafická schémata). Záběr *Filmouky* je ovšem širší. Autorský tým vedený editorem Petrem Pláteníkem se nedrží striktně neoformalistického přístupu a učitelům i žákům ponechává jistou volnost v tom, nakolik kreativně budou s textem pracovat. Jednotlivé stránky mohou svým rozčleněním připomenout zeď na sociálních sítích, která nabízí různé formy interakce. Vybízejí tak spíš k „překlikávání“ než k souvislému čtení. Text ostatně netvoří souvislý blok (jako v *Umění filmu*), ale mnoho krátkých odstavců.

Jednotlivé oddíly jsou od sebe pro lepší orientaci oddělené barevně. Ten hlavní, vysvětlující je bílý, doplňující podněty k zamyšlení najdete na červeném nebo černém podkladu, zadání pro DIY úkoly typu „vyrobte si titulky“ zas na béžovém. Barevné rozlišení je nám společně s našimi průvodci představeno na samém začátku publikace. Knihou čtenáře a čtenářky provádí několik kreslených postav, především zasvěcený Filmař a zvědavá Holka (v rámci genderové vyváženosti, která je vlastní celé učebnici,

je ovšem doplňuje vzdělaná Odbornice a ledabylý Skater). Buďto pouze formou komiksových bublin vstupují do textu, anebo spolu na samostatných stránkách a dvojstránkách vedou shrnující dialogy, které nabízejí krátké oddechnutí od studia a přispívají k vyváženosti kapitol.

Kapitol uvozených ilustrovanými dvojstranami Jaromíra Švejdíka aka Jaromíra 99 je v knize celkem deset. Každá má okolo dvaceti stran. Čtenáři se v nich postupně dozví „Co všechno je film“, „Jak rozhýbat obraz“, „Jak vzniká film“ nebo „Z čeho se film skládá“. Termíny jako „médiium“, „kompozice“ nebo „kýč“ jsou dávkovány postupně. Kniha se je obvykle snaží převádět do situací, které mohou studenti znát z běžných životů, případně teorii proměňovat v praxi. Jsme tak například pobídnuti k tomu, abychom si zkusili vyrobit vlastní storyboard a flipbook nebo si zaexperimentovali se světlem a stínem. K větší interaktivitě, díky které se o médiích pouze nemluví, ale jsou zapojována do hry, přispívají i QR kódy odkazující na web Filmouky, kde najdete např. odpovědi k prověřovacím otázkám nebo krátké filmové ukázky.

Hravá komiksová forma, zapojování pestré škály kulturních odkazů (od Moneta po *Star Wars*) a velký důraz na jinou aktivitu, než je pouhé čtení a memorování textu, odpovídají zahraničním osvětovým publikacím pro základní a střední školy. Atraktivní grafické zpracování, zviditelněné poměrně velkými rozměry a pevnou vazbou (obojí se odráží i na mírně vyšší ceně), prozrazují, že v rukou držíme moderní učebnici. V něčem možná dokonce modernější než české školství, a tudíž průkopnickou.

Filmouka své čtenáře neučí jedinému správnému způsobu, jak filmy číst. Spíš představuje paletu možností, jak k nim přistupovat. Jejich osvojení by mělo prohloubit náš zážitek z libovolného videa, přispět k tomu, že budeme jako diváci vnímat i kontext vzniku nebo zapojení konkrétních postupů filmového jazyka a reflektovat vlastní diváckou zkušenost. Kniha tak nemusí svůj účel plnit nutně jen v hodinách audiovizuální výchovy. Uvědomovat si nesamozřejmost pohyblivých obrazů, které dnes představují jednu z dominantních forem předávání významů, být schopen k nim přistupovat poučeně a kriticky, problematizovat jejich původ a důvod jejich existence, by mělo představovat stejně důležitou dovednost jako čtení a psaní. *Filmouku* tak lze brát jako přípravu nejen na návštěvu kina, ale i na život.

Petr Pláteník, (ed.), *Filmouka. Průvodce světem filmu a audiovize*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2023.